

LÉNÀRD, ADÈLE

Om plymer : Fullst. anvisning att inköpa, tvätta etc. plymer

Stockholm : C. A. Alander
1883

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Teknisk.
Väp. sk.
(Pär)

OM PLYMER.

FULLSTÄNDIG ANVISNING

ATT

INKÖPA, TVÄTTA, BLEKA, LASURERA, FÄRGA, SCHAT-
TERA, TORKA, DRESSERA och KRUSA PLYMER

AF

Adèle Lénard,

fabriksförestånderska.

ÖFVERSÄTTNING.

Pris: 50 öre.

1883

Kungl. biblioteket

0 0000 000002228

OM PLYMER.

FULLSTÄNDIG ANVISNING

ATT

INKÖPA, TVÄTTA, BLEKA, LASURERA, FÄRGA, SCHATTERA,
TORKA, DRESSERA och KRUSA PLYMER

AF

Adèle Lénard,
fabriksförestånderska.

ÖFVERSÄTTNING.

STOCKHOLM,
C. A. ÅLANDERS FÖRLAG.

OM PLYMER.

FÖRSTÄNDIG ANVÄNDNING

INRÖPA TVÄTTA ALLA FÄRGER: ÅRGA SCHULTERNA
TUNKA DRESSERNA OCH KRUSA FYROR

Andra Lördag

1883

1883

KARLSHAMN,
TRYCKT HOS E. G. JOHANSSON, 1883.

FÖRSTA KAPITLET.

Om plymernas ursprung.

Den förnämsta artikeln af allt hvad plymer heter, hvilken allt jemt bibehåller sig i gunst och pris och nu till och med är fyra gånger dyrare än för 30 år sedan, äro ving- och stjertfjädrarna hos den vanliga strutsen (*Struthio camelus*). Denna jettelika fogel, hvars kropp omkring lifvet är tre gånger större än hos vår största, den stora trappen, och som är så hög, att han beqvämt kan lägga sin näbb på hufvudet af en person till häst, bebor hufvudsakligen Afrikas och Arabiens sandökknar. Ju ödsligare, menniskotommare och torrare trakten är, dess mer älskar han den, och dess oftare finner man honom. Som strutsen endast är försedd med helt små, korta vingar, om de annars förtjena detta namn, kan han icke flyga, men deremot är hans förmåga att löpa så stor, att han lemnar den bästa jagthäst långt efter sig. Derjemte eger denna fogel en oerhörd styrka, som i synnerhet yttrar sig i hans ben; ty med dessa kan han genom ett enda slag uppslita magen på en menniska. Äfven medelst vingarne, som i änden äro försedda med två hornartade, vid pass 5 cm långa

taggar, kan han gifva dödliga slag. Trots all sin styrka är han likväl rädd och människoskygg och sätter sig sällan till motvärn, då han angripes, utan söker hellre sin räddning i flykten. Hans fjäderklädnad är svart, endast ving- och stjertfjädrarna äro snöhvita, ehuru här och der med en svart kant och dylika spetsar. Strutsens yttre lider deraf, att en mängd fjädrar falla af, hvarigenom han får ett kalt, naket utseende och egentligen endast synes befjädrad vid stjerten och vingarne; i fångenskapen ser han i synnerhet bedröflig ut.

I öknarna bedrifves strutsjagten mestadels af beduiner, stundom äfven af europeiska jägare, och tillgår vanligen på följande sätt. Den vackraste, fullvuxna hanen i en flock af 6 till 8 strutsar utsökes vid den tid, då fjädrarna äro bäst, det vill säga då pennrören ännu icke hafva uppnått sin fulla hårdhet och utveckling; ty sedan blir fanet mindre fint och vackert. Dessa fjädrar kallas blodfjädrar och betalas högst. En dylik fogel förföljer nu jägaren i skarpt traf, men undviker dervid att skrämma honom. Så förföljer han honom 15 kilometer eller mera, allt jemt med samma hastighet. Derefter stannar han, stiger af och låter hästen beta i ungefär 20 minuter. Äfven strutsen stannar då och rastar. Jägaren stiger sedan åter i sadeln och förföljer nu strutsen i snabbt galopp; denne är likväl stelbent och trött efter den korta hvilan och kan icke mera springa så fort, utan upphinnes af sin förföljare, som dödar honom genom

ett enda slag i hufvudet med sin schambok, en tjock piska af noshörnings- eller flodhästhud. En väl befjädrad struts gäller ungefär 16 pund sterling (288 kronor) och lemnar omkring 73 till 88 gr af de vackraste hvita och dessutom en mängd sämre fjädrar. Mången jägare lär på en enda jagt döda 50 till 80 strutsar.

I de nära Sydafrikas vestkust liggande trakter förföljas strutsarne visserligen sällan af europeiska jägare, men bushmän och hottentotter betjena sig af en hop jagtkonster, såsom snaror, bakhåll, förklädnader o. s. v., medelst hvilka de erhålla en anseelig mängd fjädrar. Dessutom hafva företagsamma farmare i Kapkolonien, i synnerhet i distriktet Colosberg, och likaledes i de båda holländska fristaterna, sedan någon tid börjat hålla ett betydligt antal strutsar i halftamt tillstånd, för hvilket ändamål de instänga dem i en inhägnad, tillräckligt stor, att de der kunna finna sitt uppehälle. Vidare hållas strutsar i dessa trakter stundom äfven som husdjur, likväl i mindre antal. De på ena eller andra sättet instängda djuren gifva icke blott en årlig fjäder-skörd, utan man har äfven bragt det derhän, att de fortplanta sig, sedan man blifvit förtrogen med deras behof och egenheter under liggtiden. Fjädrarna fällas visserligen årligen af strutsarne, men skulle man invänta denna tid, skulle djuren snart söndertrampa eller till och med uppäta dem, och man måste därför aftaga dem förut. Detta kan likväl icke ske genom utdragning, ty denna operation är ytterst smärtsam för djuren och gör

dem sjuka; man brukar för den skull afklippa fjädrarna invid huden. Alla fjädrar af delvis eller fullständigt tama djur hafva därför det säkra kännemärket, att pennröret är öppet, och dessutom mjukare och mindre glänsande. Efter afklippningen dröjer det en längre tid, innan den i huden qvarsittande biten af pennröret utstötes, hvilket skadar utvecklingen af de följande fjädrarna. Alla på detta sätt erhållna fjädrar ega därför mindre värde än andra, ty ehuru de vanligtvis äro rena och mindre skadade, hafva de likväl kortare fan och sakna detta behag i byggnad och rörelser, som gör ökenfjädrarna till en så eftersökt vara.

Strutsfjädrarna komma på flerfaldiga vägar och genom olika händer i handeln; från Arabien öfver Egypten, från Nordafrika öfver handelsplatser på nord- och vestkusten, från Sydafrika, från England. Hela den Medelhafvet berörande varan plägar samlas i Livorno eller Marseille, för att derifrån efter verkställd sortering sändas vidare. Sorteringen sker först efter färg i helhvita, ljusare och mörkare fjädrar, och sedan efter kvaliteten i felfria, litet och mycket skadade. Den hvita sorten är värdefullast och fås hufvudsakligen af strutshanarne, emedan honornas fjädrar oftare äro grå och bruna än hvita. Dessa grå och bruna fjädrar bilda sekundsorten, som gäller mycket mindre och säljes efter vigt, under det de hvita räknas eller värderas hvar för sig. Hvarje struts har fyra kapital- eller hufvudfjädrar i hvarje vinge, förutom flere sämre i vingar

och stjert och små svarta på ryggen. En dylik hufvudfjäder måste vara minst 28 cm lång, 10 cm bred och något öfver 33 gr tung. Medelpriset på ett engelskt pound (454 gr) af denna bättre sort utgör för närvarande 67 till 70 kronor. Då beduinerna i öknen upphunnit och dödat en struts, draga de ur honom fjädrarna af den första sorten, flå honom, vända ut och in på huden och begagna denna inuti fjäderklädda påse till förvaringsrum för fogelns samtliga fjädrar. I dylika påsar kommer varan i de första uppköparnes händer. Dunet under fjäderklädnaden har äfven fått användning och skiljes i prima och sekunda sort, af hvilka den förra ingår i tillverkningen af fina filthattar, medan den senare spinnes och förvandlas till en väfnad, som liknar fint ylle.

Utom den vanliga strutsen lemna äfven den amerikanska (*Rhea americana*) ett bidrag till plymerna. Han förekommer i flere trakter af Sydamerika, i synnerhet på de vidsträckta grässlätterna norr om Plataffoden och de omätliga sandstepperna, söder om nämnda flod. Till storleken är han något mindre än den vanliga strutsen. På ryggen och vingarne ser han mörkbrun ut, men hela den öfriga fjäderklädnaden är grå, hos många likväl äfven hvit. De långa gumpfjädrarna, som lemna de ofvannämnda plymerna, böja sig fram öfver ryggen, äro dels grå, dels bruna, äfven till formen afvikande från de äkta och mera liknande marabufjädrar, till hvilka vi snart återkomma; några egentliga stjertfjädrar

ser man icke. Då den amerikanska strutsens fjädrar äro mycket mindre värda, än hans samslägingts, jagas han icke just särdeles ifrigt, utan dödas egentligen endast tillfälligtvis.

Vidare lemna äfven marabun, (*Ciconia marabu*) och argalan, (*Ciconia argala*), två stora storkliknande foglar, af hvilka den förre lefver i Ostindien och af engelsmännen äfven kallas adjutanten, den senare deremot i Afrika, i synnerhet i Sudan och vid Senegal, högt skattade plymer. Hvad marabun särskildt angår, lemnar hanen mest hvita, honan åter mest grå fjädrar. Hos begge könen befinna de sig under vingarne och vid gumpen, äro mer eller mindre långa, ytterst lätta, fina, silkeslena, ulliknande. Den hvita sorten är den dyraste. Man använder denna, liksom den grå, i Indien med stor förkärlek till hufvudprydnad för fruntimmer och rengör dem lätt, om de äro smutsiga, med ljumt tvålatten, äfven färgar man dem skära, himmelsblå, ljust lila och guld-gula. Dessa fjädrars stora finhet omöjliggör egentligen användandet af mörkare färger; dock har man äfven färgat dylika svarta. I Europa äro dessa fjädrar också mycket omtyckta. De komma till oss från Kalkutta genom engelska handels-hus. Hvad derefter angår plymerna af argalan, utgöra dessa denna fogels stjerttäckfjädrar, äro hos hanen, liksom hos honan, af samma färg, nemligen vackert silfverhvita, med hänsyn till längden likväl större hos hanen än honan, för öfrigt hos begge utomordentligt lätta och fint fördelade. De längre af dessa fjädrar bilda prima, de kor-

tare sekunda varan. Den förra är, i synnerhet i Orienten, der man brukar använda den till fjäderbuskar på turbaner, en mycket eftersökt och dyrbar artikel; den senare sorten sändes deremot mest från nordafrikanska handelsplatser öfver Livorno och Marseille till Europa, der man använder den till utsirning af fruntimmershattar.

Det vidt utbredda hägerslägtet (*Ardea*) lemnar i de långa, smala, fint byggda fjädrar, som hos de olika arterna pryda hufvud och nacke, bröst, skuldror och gump, likaledes ett hvitt och, ännu högre skattadt, svart material till prydnad. Man begagnar dem förnämligast till fjäderbuskar, som i Orienten och Ungarn etc. höra till statsdräkten. Hvad som af denna vara tidtals ingår i modet kommer, liksom de flesta plymer, hufvudsakligen från Frankrike, som erhåller råvaran från Sibirien, Indien, Senegal, Guinea o. s. v.

Bland de foglar af hägerslägtet, som lemna plymer, äro de förnämsta: grå hägern, purpurhägern, den stora och lilla silfverhägern.

Den grå hägern (*Ardea cinerea*) finnes i nästan alla länder i den gamla och nya verlden. Han blir omkring 85 cm hög, är på ryggen askgrå, med enstaka långa, smala fjädrar, som äro grå och hvita till färgen och från skuldrorna nedhånga på vingarne; dylika hvita fjädrar visa sig hos äldre foglar äfven framme på bröstet. De senare, liksom de förra, fjädrarna äro de, som hufvudsakligen begagnas till prydnad. Dessutom nedhånga från bakre hufvudet två, vid pass 19 cm långa, mörkblågrå fjädrar, som jemte flera kortare bilda

ett slags tofs och likaledes kunna användas till prydnad.

Purpurhägern (*Ardea purpurea*) bebor länderna vid Svarta och Kaspiska hafvet, liksom de sjörika trakterna i Stora tatariet och Sibirien ända till Irtisch. Han är något mindre än grå hägern, ofvanpå mörkt askgrå med olivgrön anstrykning, undertill rödbrun med purpurskimmer, sidorna mörkröda, hjessan svart med lång fjädertofs. De långa, smala skulderfjädrarna slutligen, hvilka äro de, som tjena till prydnad, äro purpurfärgade och nedhånga öfver vingarne.

Den lilla silfverhägern (*Ardea garzetta*) uppehåller sig hufvudsakligen i södra Europa och i mellersta och södra Asien. Han är betydligt mindre än den grå hägern och utmärker sig i synnerhet genom de silkeslena fjädrar, som befinna sig på hans rygg, och i österländerna bäras som prydnad på turbaner, i Europa på fruntimmershattar, hvarför de äfven äro en eftersökt och dyr artikel. Dessa fjädrar bestå af ett mycket fint skaft, hvarifrån utgå parvisa, tätt sittande, mycket fina, silkeslena fanstrålar. De äro snöhvita, liksom hela den öfriga fjäderklädnaden, hvilken likväl icke är så mjuk och silkeslik.

Den stora silfverhägern (*Ardea egretta*) bebor de varmare delarne af Sydamerika, i synnerhet Guiana; på S:t Domingo och andra öar anträffas han äfven ofta. I gamla världen uppehåller han sig likaledes, dock aldrig i stort antal. Hans höjd utgör 1,15 m, och hela hans

fjäderklädnad är rent silfverhvit. De långa hufvudfjädrarna bilda en tofs, och på framhalsen nedhänga smala fjädrar. På sidorna af ryggen sitta vid pass 48 cm långa fjäderskaft, som nå 19 till 20 cm utöfver stjerten och åt båda sidor utsända mycket vackra, vågformiga, det finaste dun liknande strålar; de lemna en dyrbar prydnad för fruntimmershattar.

Till de förut nämnda foglar, som förse oss med plymer, hör äfven paradisfogeln (*Paradisæapoda*), hemma i Nya Guinea och omgifvande öar. Hans fjäderdrägt är utomordentligt präktig; på hufvud och bakhals ljust guldgul; näbbrotten omgifven af svarta, sammetslika, i grönt skiftande fjädrar; framhalsen guldgrön; ryggen, vingarne och stjerten äro kastaniebruna; bröstet likaledes brunt, endast mörkare och skiftande i purpurrödt. Under vingarne utvecklar sig hos hanen en stor mängd, väl 400, långa, fina fjädrar, af hvilka flera hålla 43 cm i längd, och hvilkas färg är dels kastaniebrun eller purpurröd, dels guld- och vitgul. Dessutom utlöpa från gumpen två, vid pass 50 cm långa fjädrar utan fan öfver den blott 14 cm långa stjerten. Af infödingarne skjutes denna vackra fogel med trubbiga pilar, på det intet blod må förderfva fjädrarna. Som dessa senare lämpa sig särdeles väl till prydnad i fruntimmershattar, skattas de synnerligt högt, men synas genom allt för stark förföljelse af fogeln hafva blifvit sällsyntare, emedan infödingarne icke längre utbjuda dem i så stor mängd.

Papegojorna (*Psittacini*) lemna äfven ett slags plymer, hvilka visserligen fullständigt sakna den finhet, silkeslenhet och gratie i byggnad och rörelser, som kännetecknar de hittills beskrifna foglarnes fjädrar och gör dem så eftersökta, men hvilka deremot synnerligen utmärka sig genom prakten i sina färger. De tjena emellertid blott till prydnad på gosshattar, men taga sig här mycket bra ut vid lämplig, icke för öfverlastad gruppering.

Papegojorna utgöra öfver 200 arter, hvilka likväl med afseende på storleken visa betydlig olikhet; ty flere uppnå storleken af en tupp, medan andra knappt äro större än en gråsparf. De bebo de länder mellan vändkretsarne, som palmarterna tillhöra. De flesta af dem hafva särdeles praktfulla fjädrar. Det gifves ingen färg och ingen blandning af färger, som icke i den största skönhet återfinnes i någon arts fjäderdrägt. Många äro tecknade så obeskrifligt vackert och retande, att de vackraste foglar i vårt luftstreck stå långt efter dem.

Icke mindre vackra, till prydnader på fruntimmers- och gosshattar brukliga fjädrar erhåller man af guldfasanen (*Phasianus pictus*) och silfverfasanen (*Phasianus mythemerus*), hvilka båda från Kina hafva införts i Europa.

Guldfasanen i synnerhet är en praktfull företeelse. Hans fjädrar öfvergå i färgernas skönhet och glans all beskrifning. Hufvudet prydes af en guldgul, glänsande tofs af smala, silkeslena fjädrar, af hvilka de längsta mäta öfver 7

cm. Halsen är upptill orangegul med mörkblå, fina tvärstreck, nedtill mörkgrön med svarta tvärstreck; den öfriga öfverkroppen är ända till stjerten höggul och guldglänsande. Långa, smala, guldglänsande fjädrar falla från ryggens midt ned öfver gumpen och stjertroten, och dessa är det förnämligast, som egna sig till utsirning af fruntimmershattar. De främre vingfjädrarna äro mörkbruna eller spräckliga i svart och gulbrunt, de bakre mörkröda och svartfläckiga; några af de mindre, närmast ryggen, och skulderfjädrarna vackert blå och alla vingtäckarne mörkrödaktiga eller kastaniebruna. Hela underkroppen täckes af vackra skarlakansröda fjädrar. Stjerten är spräcklig i svart och rödbrunt.

Till storleken motsvarar guldfasanen ungefär en ung tupp, men gestalten är mycket smärtare. Honan, som är mindre och icke så vacker, har ingen fjädertofs på hufvudet.

Hvad derefter silfverfasanen angår, öfverträffar denne till storleken guldfasanen; baktill på hufvudet sitta öfver 7 cm långa, smala, indigoblå och starkt glänsande fjädrar, som bilda en nedhängande tofs. De öfre delarne af kroppen äro hvita med flere i sicksack löpande, svarta tvärlinier. Undertill täckes han af mörkblå, nästan i svart skiftande fjädrar.

Äfven hos silfverfasanen är honan underlägsen till storlek och fägring.

De af guld- och silfverfasanen tidtals urfallande fjädrar upptagas och samlas af fasangårds-

vaktarne samt säljas till plymhandlare. Det senare sker äfven med de döda fasanernas skinn.

Så lysande guldfasanens fjäderskrud än är, kan den dock icke täfla med prakten hos påfogeln (*Pavo cristatus*). Denna fogel har sitt egentliga hem i Ostindien, men förekommer i tamt tillstånd kringsspridd öfver hela Europa. Till storleken liknar han en medelstor kalkontupp. På hufvudet är han försedd med en fjädertofs, som består af 24, vid pass 7 cm långa, rakt uppstående fjädrar, som med undantag af ändarne äro så godt som fanlösa. De likna blommor, sittande på smala stjelkar, och kunna efter behag utslås nästan solfjäderformigt och samman- och nedläggas. Hufvudet, halsen och den öfre delen af bröstet äro indigoblå med ett praktfullt violett och guldglänsande skimmer. Ryggen och gumpen äro guldgröna med praktfull purpurglans. Den undre delen af bröstet, sidorna och magen äro svarta med grön glans; skenbenen rostgula, skulderfjädrarna och de små vingtäckarne ljust rostbruna med svarta tvärlinier, som äfven skimra i guldgrönt; de främre vingfjädrarna äro gulröda; de öfriga svartaktigt, rödaktigt och grönt spräckliga; stjerten är gråbrun; de undre täckfjädrarna svartgrå och dunlika. Stjerttäckarne äro denna fogels förnämsta prydnad och kunna uppslås solfjäderformigt. De ligga liksom fiskfjäll eller taktegel i rader öfver hvar andra. De i den sista raden hålla mer än 1 m i längd. Hos alla är skaftet hvitt och glest besatt med långa, mjuka, svartgröna, i purpurrödt och guld glän-

sande sidstrålar; blott i spetsen sitta vanliga fan, och på dessa befinna sig de vackra ögonfläckar, som kallas "påfogelögon" eller "påfogelspeglar". Hvarje af dessa "ögon" består i midten af en njurformig, präktigt glänsande, mörkblå fläck, omgifven af tre runda infattningar; af hvilka den innersta är blågrön, guldglänsande, den mellersta bronslikt guldglänsande och den yttersta grönaktigt guldfärgad. På några kortare sidfjädrar, liksom på några längre, saknas ögonspeglar. Då påfogeln lagt ned sina stjerttäckare, bilda de en lång, tät fjäderbuske, som man kunde taga för stjerten, hvilken de likväl, som namnet antyder, i verkligheten täcka; utspända förete dessa stjerttäckare, i synnerhet i solsken, en anblick, som uppfyller en hvar med beundran.

Honan är mindre och prunkar icke med hans vackra dräkt.

Det förtjenar nämnas, att det af påfogeln äfven finnes en art med snöhvita fjädrar, hvilken på stjerttäckarne till och med har hvita ögon, som blott äro synliga genom sina vågformiga schatteringar.

Påfogelns fjädrar, förnämligast ryggfjädrarna och stjerttäckarne, hafva aldrig inom den europeiska fruntimmersverlden kunnat vinna riktig anklång såsom hattprydnad, ehuru modet tid efter annan yrkat derpå; deremot bruka fruntimren i Kina pryda sina hufvud med dem. Helt nyligen sågo vi emellertid i Paris svarta och grå sidenklädningar, som voro garnerade med påfogelspeglar och togo sig ytterst praktfullt ut; och

sålunda synes man ändtligen hafva funnit en lämplig användning för dessa vackra fjädrar.

En mycket omtyckt prydnad på manshattar, i synnerhet i Tyrolen, bilda de blåsvarta, utåt-böjda fjädrarna i den klufna stjerten hos orren (*Tetrao tetrix*).

En annan af jägare omtyckt hattprydnad äro de vackra, smala, med omvexlande vitblå, ljusblå och blåsvarta tvärstrimmor försedda främre vingtäckfjädrarna hos nötskrikan (*Garrulus glandarius*).

Ett alldeles eget slags vackra, krusiga fjädrar, som lämpa sig till prydnad i fruntimmershattar, lemna tranan (*Grus cineria*). Denna fogel har samma storlek som en kalkon, men längre hals och ben. Hufvudet är framtill svart, ulligt, baktill försedt med en nästan naken, halfmånformig röd fläck. Strupen, halsens sidor och stjertfjädrarnas spetsar äro svartaktiga; de främre vingfjädrarna svarta; de bakre rödaktigt grå; i änden af hvarje vinge utbreder sig öfver stjerten en stor, krusig, till hattprydnad användbar fjädertofs, som fogeln efter behag kan uppresa och nedfälla; dess färg är, liksom den öfriga fjäderklädnadens, askgrå.

De på fruntimmershattar förekommande plymer, som man brukar kalla "oäkta marabuer", äro de genom krusning och andra operationer beredda stjerttäckarne på den vanliga storken (*Ciconia alba*) liksom äfven på kalkonen (*Meleagris gallopavo*).

Den vanliga eller hvita storken är en allmänt bekant vadarefogel, som för denna sin bestämmeelse är försedd med lång näbb och långa ben. Hans fjäderklädnad är vit, så när som på vingfjädrarna och de långa axelfjädrarna, som äro svarta, hvarigenom i hvilande tillstånd hela den nedre hälften af öfverkroppen synes svart. Brösthjädrarna äro långa och mycket rörliga.

Hvad kalkonen angår, härstammar han från Amerika, men är sedan minst 200 år införd i Europa och nu öfverallt mycket allmän. I Amerika fins denna fogel ännu i hundratal vild i skogarne och är der betydligt större än hos oss; äfven med afseende på fjäderklädnaden skiljer han sig från den tama. Hos den vilda kalkonen skifta nemligen fjädrarna i svart, som i en viss dager visar en kopparröd eller grön glans och på några ställen en dragning åt purpurrött. Vingarnes större täckfjädrar äro glänsande bruna; vingfjädrarna guldgröna, mot änden svarta och i spetsen hvita; stjerten är brunt och svart spräcklig; dess ändspetsar äro svart och hvitt vågiga; på bröstet sitter en svartaktig hårtofs, som är ungefär 19 cm lång.

Den tama kalkonen har genom domesticeringen förändrats nästan lika påfallande som andra husdjur. Han är olika den vilda så väl till storlek som fjädrarnas färg. Man finner svart- och hvitfläckiga; ask- och blågrå med vågformiga teckningar; blekröda; helhvita; spräckliga af hvitt, svart och andra färger.

Vi komma nu slutligen till hönssläktet (*Gallus domesticus*), som i sina krökta, skärformiga stjertfjädrar lemnar ett ganska brukbart bidrag till plymerna. I synnerhet värderas de helhvita tuppffjädrarna, emedan de genom krusning och andra operationer kunna göras ganska lika de äkta strutsplymerna och lemna en vacker och på samma gång mindre dyrbar prydnad för fruntimmershattar; dock användas äfven de svarta, med en stålgrön glans försedda tuppffjädrarna stundom till härmning af utländska fjädrar, liksom de äfven i naturtillståndet ofta tjena till fjäderbuskar på uniformshattar.

ANDRA KAPITLET.

Om plymers rengöring och blekning samt sköning eller lasurering.

Beredningen af plymer omfattar i sin helhet en temligen lång rad af operationer, som likväl kunna tänkas hvar för sig, emedan det icke är nödvändigt, att hvarje plym genomgår dem alla.

Det första arbete, som skall företagas, består i en noggrann sortering af plymerna efter art, färg, storlek och beskaffenhet. Då man slutat härmed, inlägges hvarje sort i aflånga, fyrkantiga pappaskar och ställes tills vidare undan;

och man behåller framme endast den sort, som man genast ämnar taga under arbete.

Beredningen börjar dermed, att fjädrarna sorgfälligt befrias från fett, hvilket i synnerhet är behöfligt med dem, som man har för afsigt att färga. Den mesta uppmärksamhet härvid fordrar fjädrarnas skaft, som är hornartadt, glänsande och fettaktigt, och på grund af dessa egenskaper erbjuder de största svårigheterna vid färgningen. Det bästa sättet att öfvervinna dessa svårigheter är att aflägsna oljan från skaftets yta och att göra detta sjelft så poröst som möjligt, utan att träda dess naturliga glans för nära. För att åstadkomma detta gnider man de hornartade delarne med en bit hjorthornsalt (ammoniumkarbonat), hvarigenom hornet uppmjukas, utan att fjäderskaftet skadas. Vid detta arbete måste man likväl tillse, att fanets småstrålar eller dun lemnas oberörda. Då detta emellertid icke alltid låter sig göra, har Reinmann förordat att till fettets borttagande hellre betjena sig af en utspädd lösning i vatten af kolsyrad ammoniak eller en svag sodalösning, hvari man försigtigt inlägger fjädrarna, så att de icke kunna böjas eller brytas. Man kan låta dem ligga i lösningen ända till öfver natten.

Sedan fettets aflägsnats, bringar man fjädrarna i ett bad af ljumt tvålsvatten, hvilket man bereder af $33 \frac{1}{3}$ gr hvit (så kallad marseille-) tvål och 500 gr vatten. I detta bad nedsänker man fjädrarna fullständigt och kramar dem temligen starkt mellan fingrarne under en längre

eller kortare tid. Denna behandling fortsätter man, tills tvålvattnet förlorat sin rengörande förmåga. Derefter slår man bort detta första bad, bereder på samma sätt ett annat, bringar fjädrarna deruti, underkastar dem samma handgrepp som förra gången och betjenar sig slutligen af ytterligare ett tredje bad.

Genom dessa tvålbad aflägsnas tillika de på dunen stundom befintliga smutsfläckarne.

Omedelbart efter fullbordad rengöring sköljer man fjädrarna tre till fyra gånger i ljumt och slutligen ännu en gång i kallt vatten.

Derefter blekas fjädrarna, hvilket efter omständigheterna verkställles på olika sätt. Vid fjädrar nemligen, som redan af naturen äro hvita och skola förblifva hvita, söker man höja denna färgton derigenom, att man försigtigt inlägger dem i ett bad af måttligt (icke för) varmt vatten, hvari är uppslammad fint pulveriserad vit krita eller också så kallad valklara (vit lera) i pulveriseradt tillstånd. Sedan de fått stanna i detta bad så länge, tills vattnet icke mera kännes varmt, sköljas de upprepade gånger i rent vatten, dels för att aflägsna de vid dem qvarsittande krit- eller lerpartiklarne, dels för att bättre kunna bedöma graden af deras uppnådda hvithet. Lemnar undersökningen med afseende på färgtonen ett tillfredsställande resultat, så söker man numera ytterligare höja denna derigenom, att man, medan fjädrarna ännu äro våta, upphänger dem på snören i en trälåda, som noga tillslutes, och hvari man sedan inleder svaf-

velsyrlighetsgas. För att bereda denna upphettar man, allt efter mängden af de fjädrar, som skola blekas, 16 till 32 gr eller ännu mera svafvel i ett slutet rum under regelbundet lufttillträde ända till antändning och leder den härvid uppkommande gasen genom kanaler eller rör in i det rum, låda, hvori den skall komma till användning.

Skulle det emellertid emot önskan och förväntan visa sig, att de fjädrar, som skola blifva hvita, äro behäftade med en dragning åt gult, så utlemnar man behandlingen med svafvel och skönar dem. Man bringar dem för detta ändamål i ett bad af rent vatten, hvartill man satt litet upplöst indigokarmin, i vatten lösligt anilinblått (*Bleu soluble*) eller anilinviolett; härigenom erhålla de ett så kalladt lasurskimmer, hvilket döljer den nämnda dragningen åt gult.

Äfven de fjädrar, som man bestämt till färgning, behöfva en förutgången blekning för att erhålla en möjligast ren och likformig färgton; härtill betjenar man sig af ett förfarande, afvikande från de förut uppgifna, nemligen det af Viol och Duflot uppfunna. Det är fullkomligt nytt och gör det till och med möjligt att bleka svarta strutsfjädrar etc., så att de blifva snöhvita och derigenom kunna säljas till högre pris.

Man låter fjädrarna i 3 till 4 timmar ligga i en ljum, utspädd lösning af kaliumbikromat (surt kromsyradt kali), hvartill man satt litet salpetersyra. Efter denna tid hafva fjädrarna antagit en grönaktig färg. Orsaken härtill är, att

fjädrarna blekas genom det af kromsyran afgifna syret, och att den samtidigt af kromsyran bildade grågröna kromoxiden afsätter sig på fjädrarna.

För att aflägsna den utfällda kromoxiden bringar man fjädrarna i en utspädd lösning af svafvelsyrlighet i vatten, hvilken löser kromoxiden. Fjädrarna blifva genom denna behandling fullkomligt hvita och kunna nu finna omedelbar användning som hvita fjädrar eller också färgas i hvilken färg man behagar.

Af synnerlig vigt är, att man icke gör den använda lösningen af kaliumbikromat för stark och icke tillsätter för mycket salpetersyra. I synnerhet måste man vara mycket försiktig vid syrans tillsättande. Bäst är att använda en salpetersyra, som hvarken ryker eller är gul; ty en sådan innehåller salpetersyrlighet och kunde inverka skadligt — gulfärgande — på fjädrarna. Fanet på fjädrarna måste man i synnerhet behandla mycket varsamt.

Naturligtvis fordrar här ofvan angifna blekningsmetod, att man, sedan operationen är slutad, flere gånger tvättar eller sköljer fjädrarna i ljumt vatten. Till det sista tvättvattnet kan man, om fjädrarna skola begagnas som hvita, tillsätta litet upplöst indigokarmin, i vatten lösligt anilinblått eller anilinviolett, hvarigenom fjädrarna skonas eller lasureras.

Alla blekta fjädrar, blekningen må hafva skett på det ena eller andra sättet, måste man, om man ämnar använda dem som hvita, torka under oupphörlig rörelse genast efter fullbordad

tvättning, på det dunen må stå fritt upp och fjädrarna åter erhålla sitt naturliga utseende. Slutligen skola fjädrarna äfven krusas. Om dessa båda senare operationer skola vi emellertid, efter som de äfven äro af nöden vid hel- och half-färgade, liksom schatterade fjädrar, först längre fram (i 5 kap.) tala utförligt.

TREDJE KAPITLET.

Om plymers helfärgning.

Innan vi öfvergå till beskrifningen på plymers färgning, skola vi förutskicka några allmänna anmärkningar, som väl förtjena att beaktas. De äro följande:

a) Ju fullkomligare fjädrarna äro rengjorda och blekta, dess klarare och jemnare färgtoner erhåller man.

b) Färgbaden få icke vara för varma, aldrig öfver 38° C., emedan fjädrarna annars skadas.

c) Den på senare tiden brukliga färgningen med anilinfärger är visserligen förenad med det minsta besväret, men ty värr äro dessa färger af en mycket obeständig natur, emedan de hastigt urblekas i luften, i synnerhet i solsken. Vill man emellertid betjena sig af dessa färger, så väljer man dertill riktigt goda sådana, som äro lösliga i sprit, utspäder lösningen med vatten och

färgar sedan utan vidare i den filtrerade och uppvärmda lösningen, men använder naturligtvis denna icke allt för koncentrerad.

d) Bäst är alltid att färga med äkta färgämnen och sedan nyansera med anilinfärger i ett nytt ljumt bad.

e) Innan man inlägger dyrbara fjädrar i ett färgbad, gör man alltid klokast i att först pröfva färgtonen på några gås- eller svanfjädrar, som öfverallt kunna erhållas till billigt pris.

f) De af oss uppgifna färgbaden förslå, på några få fall när, fullkomligt till 250 gr fjädrar.

g) Då fjädrarna äro färgade och fått afrinna, måste de genast flere gånger tvättas eller sköljas med rent kallt vatten. Hvad som ytterligare skall företagas med dem, skola vi utförligt nämna i de båda följande kapitlen.

Hvad nu föreskrifterna till sjelfva färgningen angår, äro de:

1) För **svart**: Man lägger fjädrarna, sedan de efter blekningen flere gånger tvättats (sköljts) med varmt och derpå ännu en gång med kallt vatten, under 5 till 6 timmar i ett 70° B. starkt bad af ferrinitrat (salpetersyrad jernoxid), tager dem derur och sköljer dem i kallt vatten. Vidare utkokar man 1 kg blåholz och 1 kg qvercitron med vatten, bringar fjädrarna i det ljumma badet och bearbetar dem temligen hårdt mellan händerna, under det man småningom uppvärmer badet, tills det blir varmt, dock utan att råka i kokning. Man låter fjädrarna qvarligga deri, tills de äro fullkomligt svarta, tager derpå

upp dem och sköljer dem i ljunt vatten. Slutligen löser man 100 gr pottaska i 6 l vatten och inrör i lösningen 250 gr olivolja (provenceolja), så att denna fullständigt fördelas deri. I detta bad behandlar man fjädrarna en i sänder, låter dem derpå afrinna, utan att krama dem, och torkar dem på det framdeles (i 5 kap.) uppgifna sätt.

Svart är den viktigaste färgen och äfven den, som vid färgningen gör de största svårigheterna. Efter förestående förfarande kan man emellertid alltid vara förvissad om ett utmärkt resultat. Men äfven de båda följande anvisningarna till svartfärgning lemna goda resultat.

Eller: Man bereder en beta af 6 l vatten, 375 gr jernvitriol (ferrosulfat), 94 gr kopparvitriol (kopparsulfat) och 94 gr alun. I denna beta uppmjukar man fjädrarna 2 eller 3 dagar, vänder dagligen om dem två gånger och efterser, att de ständigt täckas af vätskan. Derefter sköljer man dem i rent, kallt vatten och bringar dem i ett bad af lika delar blå- och gulholzafkok, hvori man låter dem ligga, tills de äro fullkomligt svarta. Derefter sköljer man dem åter i rent, kallt vatten, tills detta afrinner klart, torkar dem på framdeles (i 5 kap.) uppgifvet sätt och ingnider dem med litet olja.

Eller: Man slår i ett stenkärl 8 l klart vatten och tillsätter 1 l ferrinitratlösning af 50° B. I denna vätska låter man fjädrarna ligga 12 timmar, hvarefter man tager upp dem, sköljer dem väl i rent, kallt vatten och utfärgar dem handvarmt med 2½ l blåholzafkok och 2½ l gulholzafkok, i det att

den ursprungligen kalla vätskan uppvärms genom kärlets inhängning i varmt vatten. Hafva fjädrarna insugit färgämnet, tager man upp dem ur badet, sätter till detta 10 gr gurkmeja och färgar fjädrarna ännu en qvart deri. Sedan sköljer man fjädrarna i tre svaga, ljumma tvålbad, torkar och behandlar dem såsom angifves vid föregående föreskrift.

2) För **rubinrödt**: Man inrör i 8 l vatten 500 gr af bästa persio, ilägger fjädrarna och uppvärmer vätskan så pass, att man kan hålla händerna deri. Efter någon tid tager man upp fjädrarna, och det rubinröda är färdigt. Sedan fjädrarna derpå flere gånger sköljts i rent, kallt vatten, äro de i ordning till vidare behandling, såsom torkning o. s. v.

Eller: Man låter fjädrarna under 2 dagar ligga i en lösning af 500 gr alun i 8 l vatten, tager derefter upp dem och sköljer dem före färgningen flere gånger i rent, kallt vatten. Till färgbadet bereder man 6 l rödholzafkok, i det man tvenne gånger utkokar 250 gr rödholz, hvardera gången med 3 l vatten, ställer det erhållna afkoket å sido till klarning, sätter till det afhälda klara $\frac{1}{2}$ l orseilleafkok och utfärgar fjädrarna varmt deri. Naturligtvis behöfva de sedan före torkningen ytterligare en flerfaldig sköljning i rent, kallt vatten.

3) För **granatrödt**: Man sätter till det förut för rubinrödt uppgifna, af persio beredda färgbadet ytterligare 125 gr gurkmeja, uppvärmer

som i 2) och ilägger fjädrarna. Allt öfrigt li-
kaledes som i 2).

Eller: Man löser orleana i sprit, utspäder lös-
ningen med vatten, lägger i fjädrarna, sköljer
dem efter 12 timmar i rent, kallt vatten, låter
dem derpå genomgå ett alunvatten, sköljer dem
ännu en gång och utfärgar dem i rödholzfkok
eller fuksin (anilinrödt).

4) För **karmosinrödt:** Man låter 133 $\frac{1}{3}$ gr
rödholz koka i 6 l regn- eller flodvatten, tillsät-
ter under kokningen 3 $\frac{1}{3}$ gr vinsyra, silar vät-
skan genom en linneduk, blandar den derpå med
5 gr konsionell, som förut finrifvits med nämnda
färgafkok, och tillsätter slutligen 66 $\frac{2}{3}$ gr brän-
vin. I detta bad färgar man fjädrarna och sköl-
jer dem derefter, sedan man låtit dem afrinna,
flere gånger i rent, kallt vatten.

Eller: Man kokar 625 gr rödholz med 250
gr alun i 6 l vatten, nedlägger fjädrarna i detta
färgbad, tager upp dem derur efter 12 timmar,
låter dem afrinna och sköljer dem flere gånger i rent,
kallt vatten. Derefter lägger man dem i ett bad af
persio, som man bereder, i det man inrör 375
gr bästa persio i 6 l vatten, uppvärmer bland-
ningen måttligt och använder den genast. Sedan
fjädrarna legat 2 till 3 timmar i badet, upptager
man dem, låter dem åter afrinna, sköljer dem
på nytt flere gånger i rent, kallt vatten, hvaref-
ter de äro färdiga till vidare behandling, såsom
torkning o. s. v.

Eller: Man löser 500 gr alun i 8 l vatten
och låter fjädrarna ligga i denna lösning 2 da-

gar. Derefter sköljer man dem flere gånger i rent, kallt vatten och låter dem afrinna. Sedan slår man i en förtennt kopparkittel, som är mera platt än hög, 4 l vatten, upphettar det, men icke till kokning, och tillsätter under uppvärmningen litet tennklorid eller pinksalt (tennklorid och salmiak) jemte 60 gr konsionell, som man förut i en porslinsmortel rifvit till fint pulver. Efter 8 till 10 minuter, sedan de nyssnämnda ingredienserna hafva tillsatts vattnet, tager man pannan af elden, låter färgbadet svalna i vid pass 5 minuter och ilägger sedan fjädrarna, dock icke alla på en gång, utan i små partier, af hvilka hvardera får qvarstanna deri under omkring 20 minuter. Vid inläggningen i färgbadet måste man mycket noga tillse, att ingen fjäder står upp derur, emedan denna i så fall inom kort skulle komma att skifta i violett på det ifrågavarande stället. Har man slutat med den partivisa iläggnigen, så lägger man samtliga fjädrarna i färgbadet och lemnar dem deri 6 till 8 timmar. Härefter tvättar man fjädrarna i tre vattenbad, och, om de icke skulle synas nog intensivt färgade, behandlar man dem på samma sätt i ett nytt färgbad, hvartill dock, utom tennklorid eller pinksalt, äfven sättes 3 till 5 gr vinsyra.

5) För **purpurrodt**: Denna färg skiljer sig från karmosinrodt endast genom en långt mörkare färgton. Man kan mycket lätt åstadkomma en sådan på det sätt, att man, sedan man låtit de karmosinrodt färgade fjädrarna afrinna och flere gånger sköljt dem i rent, kallt vatten, ytterliga-

re behandlar dem i ett rödholzbud, låter dem sedan åter afrinna och sköljer ännu en gång.

Till beredning af rödholzbudet utkokar man 250 gr rödholz tvenne gånger med vatten, hvardera gången 3 l, ställer de erhållna afkoken å sido till klarning, håller sedan af det klara, sammanslår och uppvärmer det, innan det användes.

6) För **skarlakarrödt**: Man tager 33 $\frac{1}{3}$ gr vackraste karmin och låter den i en liten förtennt kopparkittel koka med 3 $\frac{1}{2}$ till 4 l flod- eller regnvatten under 4 till 5 minuter, tillslår under kokningen småningom 50 till 66 $\frac{2}{3}$ gr ammoniak och rör flitigt om med en ren träkäpp. Genom ammoniakens tillsättande uppstår en uppbrusning i färgsoppan, hvarför kitteln måste vara dubbelt rymligare, än vätskan fordrar, på det denna icke må stiga öfver. Då nu all ammoniak är tillsatt, låter man vätskan koka 2 minuter till, hvarefter den lyftes af elden, får kallna och stå i samma kärl under 24 timmar. Derefter håller man det nu färdiga färgbadet försigtigt från bottensatsen i ett förtennt bäcken, uppvärmer det till ungefär 25° C. och utfärgar dermed, i det man låter fjädrarna ligga deri 2 till 3 timmar. Sedan tager man upp fjädrarna, låter dem afrinna, behandlar dem i tre vattenbad och låter dem åter afrinna.

Eller: Man löser 500 gr orleana i 1 $\frac{1}{4}$ l sprit, utspäder lösningen med 3 $\frac{3}{4}$ l vatten, ställer den å sido till klarning, afhåller sedan försigtigt det klara, uppvärmer det och utfärgar fjädrarna deri, låter dem derpå afrinna, sköljer

dem två gånger i rent, kallt vatten och slutligen ännu en gång i ljumt, svagt tvålvatten. Genom detta färgbåd antaga fjädrarna en vacker orange-röd färg. För att öfverföra denna färgton till skarlakansrödt bringar man fjädrarna i följande bad, hvarvid dock fordras, att fjädrarna icke förut vid orleanabadet renas med tvålvatten, utan först kort före detta andra bad sköljas dermed. Man löser $66\frac{2}{3}$ gr safflorkarmin (kartamin) i $\frac{1}{20}$ l sprit, utspäder lösningen med $2\frac{1}{2}$ l vatten, uppvärmer den, utfärgar fjädrarna deri, låter dem sedan afrinna och sköljer dem flere gånger i rent, kallt vatten etc.

7) För **orangerödt**: Denna färg erhåller man genom fjädrarnas behandling i det förut uppgifna orleanabadet.

Eller: Man kokar 250 gr bixin (bästa franska orleana) jemte 100 gr pottaska i 4 l vatten, tills allt löst sig; då vätskan fått afsvälva något, så att hon blott är handvarm, färgar man fjädrarna deri. Omedelbart derefter sköljer man fjädrarna i ljumt, svagt tvålvatten, och då de afrunnit, bringar man dem i ett bad af rent vatten, hvartill man satt litet vinättika eller citronsyra. Genom denna sista behandling blir färgtonen lifligare, mera i rödt gående.

8) För **amarantrödt**: För att frambringa detta i violett stötande röda på fjädrar lägger man dem först i en 25° C. varm alunlösning (500 gr alun i 8 l varmt vatten) och låter dem ligga deri öfver natten; sedan bringar man dem i ett afkok på rödholz, som man bereder, i det man

tvenne gånger utkokar 250 gr rödholz med vatten, hvarje gång 3 l, ställer båda färgsoporna å sido till klarning och häller derpå af det klara i ett kärl. Då fjädrarna genomgått detta bad, som man förut måste uppvärma, sköljer man dem i 4 l handvarmt vatten, hvartill man satt 3 till 5 gr vinsyra.

9) För **ponceaurödt**: Man låter fjädrarna under $\frac{3}{4}$ timme ligga i ett ännu handvarmt afkok på 15 gr oxalsyra, 7 $\frac{1}{2}$ gr tennklorur (tennsalt) och 60 till 70 gr (i en porlinsmortel finrifven) konsionell i 3 $\frac{1}{2}$ till 4 l vatten; låter dem sedan afrinna och sköljer dem först efter 2 timmar i rent, kallt vatten. I stället för den sura tennkloruren kan med fördel tagas pinksalt.

10) För **rosenrödt** i alla nyanser: Man löser 66 $\frac{2}{3}$ gr safflorkarmin (kartamin) i $\frac{1}{20}$ l sprit, utspäder lösningen med 4 l vatten, uppvärmer den, nedlägger fjädrarna deri och låter dem kvarstanna under $\frac{3}{4}$ timme. Sedan bringar man fjädrarna i ett kallt (till vid pass 4 l uppgående) vattenbad, hvartill man satt 3 till 5 gr vinsyra.

Genom att en eller flere gånger förnya bruket af dessa båda bad kan man öfverföra det rosenröda i en allt mörkare nyans, blott måste man ständigt avsluta operationen med det surgjorda vattnet.

Eller: Ett vackert rosenrödt erhåller man äfven genom att i två timmar låta fjädrarna ligga i en svag, förut något uppvärmd lösning af fuksin (anilinrödt). Naturligtvis måste fjädrarna,

sedan man låtit dem afrinna, sköljas två eller tre gånger i rent, kallt vatten.

Eller: Man låter den, vid det förut omnämnda skarlakansröda färgbadet i 6) kvarblifna bottenatsen åter uppkoka, med samma mängd ammoniak, men med omkring 2 l mera vatten, och förfar å nyo på samma sätt, så erhåller man på fjädrarna en så vacker rosenfärg, som man kan önska.

11) För **guldgult:** Man löser 100 gr pulveriserad gurkmeja i $\frac{1}{8}$ l sprit, blandar lösningen med 4 l måttligt varmt vatten, lägger fjädrarna deri, tager upp dem efter 15 till 20 minuter, låter dem afrinna och sköljer dem flere gånger i rent, kallt vatten.

Eller: Man utdrager 100 gr gurkmeja med 4 l icke allt för varmt vatten, behandlar fjädrarna i färgsoppan 6 till 8 minuter; tager upp dem, sätter till badet 3 till 5 gr vinsyra, bringar fjädrarna på nytt deri, tager upp och sköljer dem efter 5 minuter.

12) För **orangeult:** Man kokar $33\frac{1}{3}$ gr bixin (bästa franska orleana) med 12 gr pottaska i 4 l vatten, låter vätskan afsvälna något, men icke fullständigt kallna, och lägger derefter i fjädrarna, tager upp dem efter 6 till 8 minuter, låter dem afrinna och sköljer dem. Derpå lägger man fjädrarna i ett af de förutnämnda baden för guldgult och förfar för öfrigt liksom der.

Eller: Man lägger fjädrarna i en svag, förut något uppvärmd lösning af gul korallin (ani-

lingult), tager upp dem efter 2 till 3 timmar, låter dem afrinna och sköljer dem.

Genom att till färgbadet sätta några droppar ammoniak, kan man erhålla det orangegula mer i rödt.

13) För **citron-** eller **svafvelgult**: Man löser 500 gr alun i 8 l vatten och lägger fjädrarna i lösningen. Efter 2 dagar tager man upp dem och sköljer dem 2 eller 3 gånger i rent, kallt vatten. Derpå utkokar man 250 till 300 gr vau i 4 till 5 l vatten, lägger fjädrarna i det något afsvalnade, men ännu varma afkoket, tager upp dem om 2 till 3 timmar, låter dem afrinna och sköljer dem.

14) För **grönsiskegult**: Man bereder ett svagt bad af gurkmeja genom att utdraga 66 $\frac{2}{3}$ gr af detta färgämne med 5 l icke allt för varmt vatten; lägger fjädrarna i detta bad, tager upp dem om 6 till 8 minuter, sätter till badet 3 till 5 gr vinsyra, lägger åter i fjädrarna, tager upp dem om 5 till 6 minuter, låter dem afrinna och sköljer dem 2 eller 3 gånger i rent, kallt vatten.

15) För **isabellgult**: Först färgar man fjädrarna, efter nyss uppgifna förfarande, grönsissegula, och sedan de fått afrinna och blifvit väl sköljda, lägger man dem i ett helt svagt, förut något uppvärmdt bad af fuksin (anilinrödt), tager upp dem efter $\frac{3}{4}$ timme, låter dem afrinna och sköljer dem väl.

16) För alla slags **gult**: Man löser 500 gr blysocker i 4 l kallt vatten, lägger fjädrarna i denna lösning och låter dem kvarstanna deri

tvenne dagar. Sedan man upptagit dem och låtit dem afrinna, lägger man dem för en tid af 15 till 20 minuter i ett annat bad, bestående af en lösning af gult (neutralt) kaliumkromat i måttligt varmt vatten, mer eller mindre stark, allt efter den nyans man önskar. Skulle man finna denna för hög, kan man försvaga den genom tillsats af en lösning af soda (natriumkarbonat). Efter upptagandet ur badet låter man fjädrarna afrinna och sköljer dem väl. Sätter man litet ättika till sköljvattnet, erhåller man ett i orange stötande gult.

17) För **grönt** i alla nyanser: Man tager två stenkärl; i det ena löser man 125 gr blysocker i $\frac{1}{4}$ l kallt vatten och i det andra 500 gr jernfri (s. k. romersk) alun i 9 l kallt vatten, blandar derefter båda lösningarna, tillsätter 20 gr kristalliserad soda och låter blandningen stå och klaras öfver natten. Derefter häller man lösningen med det deri befintliga aluminiumacetatet från den olösliga bottensatsen (blyulfat) och utspäder lösningen med vatten till 1° B. I denna vätska lägger man fjädrarna, tager upp dem om 5 till 6 timmar, låter dem afrinna och sköljer dem 2 eller 3 gånger i rent, kallt vatten. Derefter utkokar man persiska gulbär (*grains d'Avignon*) och indigokarmin i vatten, lägger fjädrarna i det ännu varma afkoket, tager upp dem om 2 till 3 timmar, låter dem afrinna och sköljer dem väl.

På blandningsförhållandet mellan de båda sistnämnda ämnena beror det grönas nyans. I stället för gulbären kan man begagna qvercitron.

Eller: Man utkokar 1 kg raspadt gulholz två gånger med till samman 6 l vatten och sätter 70 gr alun och 10 gr vinsyra till det erhållna afkoket. I detta bad, som man måste hålla varmt, nedlägger man fjädrarna, tager upp dem om $\frac{3}{4}$ timme och låter dem afrinna. Emellertid sätter man till samma bad litet indigokarmin eller också lapptinktur (hvars beredning skall fullständigt beskrivas i 18), lägger derefter på nytt i fjädrarna och lemnar dem tid att utdraga det blå. Då fjädrarna äro ljusgröna, sköljer man dem två gånger i rent vatten, hvartill satts litet vinättika.

För närmaste mörkare nyans tillsätter man blått och genom ytterligare tillsatts af blått och gult är det lätt att åstadkomma alla schatteringar. Medelst gulholz och blått kan man frambringa alla slags grönt på plymer.

För mörkgrönt måste färgbadet användas varmt, likväl får det icke vara för varmt, emedan plymerna då skadas.

18) För **blått** i tre nyanser: Man bereder sig först och främst följande indigolösning. Man löser 250 gr fin pulveriserad indigo försigtigt i $1\frac{1}{2}$ kg rykande svafvelsyra och låter lösningen stå öfvertäckt under några dagar. Af denna lösning slår man $\frac{1}{2}$ kaffekopp i ett rent, 4 l rymmande, glaseradt stenkärl och tillsätter mycket försigtigt under oafbruten omröring med en ler- eller glasstång 2 l kokande vatten; i detta bad nedlägges en 10 cm lång och 10 cm bred ren lapp af hvitt, tjockt ylletyg, eller en motsvarande mängd klädeslister, för att utdraga färg-

ämnet. Vätskan förblir öfver natten stående med yllepappen, på morgonen tages den senare upp samt sköljes och tvättas 5 eller 6 gånger med rent, kallt vatten för att aflägsna den vidhängande syran. Lappen har nu fullständigt upptagit färgämnet; för att derefter betjena sig af det senare till färgning slår man 2 l rent, kokande vatten i ett rent stenkärl, tillsätter $33\frac{1}{2}$ gr kristalliserad soda och lägger lappen deri, då färgämnet hastigt löses. Skulle detta icke inträffa enligt önskan, inhänger man kärlet en tid bortåt i en kittel med kokande vatten. Sedan yllepappen borttagits, sätter man till den blå lösningen $66\frac{1}{2}$ gr löst vinsyra. Lappen urvrides och torkas till en följande operation.

Den egentliga färgningen sker nu på följande sätt. Man slår 9 l vatten i ett kärl, löser deri $33\frac{1}{2}$ gr alun och $\frac{1}{4}$ af ofvannämnda indigolösning, inlägger de i tre partier afdelade fjädrarna och uppvärmer färgsoppan, genom hela kärlets inhängande i en kittel med kokande vatten, till 36° C. Fjädrarna antaga härvid en ljust perlblå färg. Har den önskade färgen inträdt, så upptages det ena partiet fjädrar och torkas på det framdeles (i 5 kap.) uppgifna sätt.

De mörkare nyanserna i blått åstadkommer man genom användning af mera indigolösning och ett längre uppehåll i färgsoppan.

Detta är det bästa sätt att färga plymerljusblå. Färgen är stark, och alunnen gör den vattenbeständig, så att luften icke har något inflytande derpå. Hafva plymerna deremot färgats

ljusblå med indigokarmin, inverkar luften mycket snart på deras yttre delar, och det blå bleknar mycket snart.

19) För **ljusblått**: Man löser 50 gr vinsyra och $66 \frac{2}{3}$ gr indigokarmin i 3 l varmt vatten och lägger fjädrarna i denna vätska, tills de hafva antagit den önskade tonen. Sköljningen i rent vatten bör blott ega rum en gång, men kan äfven fullständigt utelemnas.

För mörkare nyanser tillsätter man mera vinsyra och indigokarmin.

20) För **mörkblått**: Man slår rent vatten i ett stenkärl, gör det svagt surt med litet vinsyra, håller till ferrinitratlösning, rör väl om och ilägger de rengjorda fjädrarna. I ett annat rent kärl håller man kallt vatten och tillsätter litet surgjord lösning af gult blodlutsalt (ferrocyankalium). Derefter tager man upp fjädrarna ur ferrinitratlösningen, sköljer dem väl med rent, kallt vatten och lägger dem derefter i lösningen af blodlutsaltet; efter kort tid tager man upp dem, sköljer dem och lägger dem tillbaka i ferrinitratlösningen. Den omvexlande iläggningen i dessa bad upprepas 6 till 8 gånger, tills fjädrarna hafva antagit den önskade färgtonen; hvarvid endast är att iakttaga, att det sista badet alltid måste vara det med gult blodlutsalt, och att man icke får underlåta att efter hvarje bad noga skölja fjädrarna med rent, kallt vatten.

21) För **violet**: Man lägger fjädrarna i en lösning af 125 gr alun i 4 l vatten, tager upp dem efter 10 till 12 timmar, låter dem afrinna och sköljer

dem väl. Derpå lägger man dem i ett ännu varmt afkok på blåholz, hvartill man satt litet orseilleafkok, tager efter 2 till 3 timmar åter upp dem, låter dem afrinna och sköljer dem åter väl.

Eller: Först färgar man fjädrarna efter en af de förut uppgifna metoderna blå och låter dem sedan ytterligare genomgå ett varmt bad af rödholzfafkok. Naturligtvis är efter slutad färgning noggrann sköljning af nöden, hvarvid, till färgens höjande och stärkande, några gram vinsyra kunna sättas till sköljvattnet.

Eller: Man lägger fjädrarna i ett ännu varmt orseilleafkok, låter dem derefter afrinna och sköljer dem; sedan bringar man dem i en lösning af indigokarmin i vatten, låter dem afrinna och sköljer dem i vatten, hvartill man satt några gram vinsyra.

Allt efter som man låter fjädrarna ligga längre eller kortare tid i orseillebadet, gör badet sjelft mer eller mindre starkt, sätter mer eller mindre indigokarmin till det senare badet, kan man nyansera det violetta från den mörkaste till den ljusaste ton, ända till lila.

Eller: Slutligen kan man äfven färga fjädrarna mycket vackert med anilinviolett (*victoria, parme* etc.), hvarvid tonen efter behag kan erhållas mer i röd- eller blåaktigt. Härvid har man ingenting annat att iakttaga än att lägga de väl rengjorda fjädrarna i det uppvärmda anilinbadet och lemna dem så länge deri, tills de äro fullständigt färgade.

22) För **granatbrunt**: Man kokar 500 gr bästa persio och 125 gr gurkmeja i 8 l vatten, låter afkoket kallna och utfärgar sedan fjädrarna handvarmt dermed, i det man nedlägger dem i den kalla vätskan och sedan uppvärmer denna till 25° C. genom kärlets inhängande i en kittel med kokande vatten. Efter färgningen låter man fjädrarna afrinna och sköljer dem 2 eller 3 gånger i rent, kallt vatten.

Skulle man händelsevis hafva qvar af det i 2) uppgifna rubinröda persiobadet, så behöfver man, för att frambringa den ifrågavarande färgtonen, till det samma endast sätta en lämplig del af ett på 125 gr gurkmeja beredt afkok.

23) För **kastaniebrunt**: Först färgar man fjädrarna efter förut uppgifvet förfarande granatbruna, låter dem sedan afrinna och sköljer dem väl. Derefter lägger man i en lösning af 250 gr jernvitriol i 4 l vatten, tager upp dem efter 5 till 6 minuter, låter dem afrinna och sköljer dem åter väl. Derpå bringar man dem på nytt i det under tiden åter uppvärmda färgbadet, då efter kort tid det önskade kastaniebruna frambringas.

Genom att flere gånger omvexlande inlägga fjädrarna i färg- och betbadet kunna alla nyanser af brunt framställas. Till sist måste man alltid väl skölja i rent vatten.

Eller: Man löser 500 gr alun i 8 l vatten och nedlägger fjädrarna för 2 dagar i denna lösning. Efter upptagandet låter man dem afrinna och sköljer dem 2 eller 3 gånger i rent, kallt vatten. Derefter utkokar man 250 gr rödholz 2

gångar med vatten, hvarje gång 3 l, ställer afkoken å sido till klarning, sammanslår det klara af båda, sätter litet orseilleafkok till det hela och derjemte så mycket gurkmejafkok, att den önskade nyansen framkommer. I detta färgbud, som måste vara något uppvärmdt, lägger man nu fjädrarna, tager upp dem efter 2 till 3 timmar, låter dem afrinna och sköljer dem i vatten, hvartill satts några, eller öfver hufvud så många gram vinsyra, att det smakar svagt surt.

24) För **bismarckbrunt**: Man kokar 125 gr alun och 250 gr gurkmeja till sammans i vatten, afhåller den klara vätskan, låter den kallna och lägger fjädrarna för natten deri. Följande morgon sköljer man och utfärgar varmt i ett bad af fisetholz. Man nyanserar färgen genom tillsats af blåholz- och rödholzafkok. Då färgen är sådan man önskar, sköljer man fjädrarna och doppar dem sedan i kallt vatten, hvari man uppslammat stärkelse. Derefter torkar man fjädrarna enligt framdeles (i 5 kap.) uppgifvet förfarande och dammar väl ur dem.

Eller: Man nedlägger fjädrarna i en lösning af anilinbrunt, hvartill man satt några gram vinsyra, och låter dem qvarligga deri, tills den önskade färgtonen erhållits.

25) För **kanelbrunt**: Man lägger fjädrarna i en alunlösning (500 gr alun på 8 l vatten), tager upp dem efter 2 dagar, låter dem sedan afrinna och sköljer dem väl. Derefter nedlägger man dem i ett varmt afkok på gulholz, som måste vara temligen svagt, och hvartill man småningom sät-

ter så mycket rödholzafkok och sedan äfven några gram vinsyra, att den önskade nyansen framträder. Efter 2 till 3 timmar upptagas fjädrarna och sköljas väl.

26) För **grått**: Man lägger fjädrarna i ett varmt blåholzafkok, tager upp dem efter $\frac{3}{4}$ timme, låter dem afrinna och sköljer dem väl. Derefter låter man dem genomgå ett varmt afkok på blåorseille, hvarefter man åter låter dem afrinna och på nytt väl sköljer dem.

Allt efter som det ena eller andra af dessa bad användes mer eller mindre svagt, utfaller äfven den grå nyansen ljusare eller mörkare.

Eller: Man lägger fjädrarna i ett varmt sumakafkok, tager upp dem om $\frac{3}{4}$ timme, och, sedan man låtit dem afrinna och väl sköljt dem, lägger man dem i en lösning af jernvitriol (250 gr jernvitriol på 4 l vatten) och låter dem ligga deri $\frac{3}{4}$ timme. Naturligtvis måste fjädrarna efter upptagandet ur det sista badet å nyo sköljas väl.

För mörkare färgtoner sätter man litet blåholzafkok till sumakbadet.

FJERDE KAPITLET.

Om plymers färgning till hälften eller till en del samt om helfärgade plymers schattering och bronsering.

På senare tiden sysselsätter man sig icke endast med att färga fjädrar likformigt; man har äfven börjat att schattera dem och färga dem i flere färger.

Schatteringen sker på liknande sätt som frambringandet af olika nyanser på garn, det vill säga genom fjäderns successiva nedsänkning i färgbadet, hvarigenom ljusare och mörkare ställen frambringas.

Till schatteringen är äfven att räkna förfarande att i spetsen af fanen eller dunen gifva fjädrarna ett bronslikt skimmer. Detta erhåller man på följande sätt. Man löser blåaktigt eller rödaktigt patentviolett i 90-procentig sprit på vattenbad till en koncentrerad lösning, och med denna bestryker man de färdigfärgade och oljade fjädrarna medelst en pensel på de ställen, som skola bronseras. Spriten afdunstar hastigt och efterlemnar en vacker bronsreflex. Man begagnar härtill endast i sprit lösligt violett, emedan det i vatten lösliga lätt färgar ifrån sig vid blotta beröringen med fingrarne.

På senare tiden träffar man äfven fjädrar, på hvilka de båda fanhälfterna äro olika färgade. Sålunda färgar man fjädrar i rosa och hvitt, i lila och hvitt, i gult och grönt, i blått och rödt o. s. v. Så öfverraskande detta äfven kan synas i första ögonblicket, är likväl framställningen af dylika fjädrar med någon försigtighet icke svår. Sjelfklart är, att fjädern endast införes till hälften i badet, men för att kunna göra detta med säkerhet måste den vara stramt spänd. Till detta ändamål betjenar man sig, enligt ett meddelande af Reimann, af en kvadratisk träram, hvori den ena sidan felas. Ramen har ungefär samma inrättning som ställningen till en löfsåg. På denna befinna sig i de båda öppna ändarne klämskrufvar af jern, på vår ram deremot messingsklämmare, i hvilka fjädern fastklämmas med sina ändar. Man inspanner fjädern stramt, så att skaftet bildar en rak linie, och nedsänker den undre hälften, ända till skaftet, försigtigt i det i beredskap stående färgbadet. Efter den ena sidans färgning sköljes fjädern och ompännes, så att den hittills icke färgade fanhälfthen kommer nedåt, hvarefter denna i sin ordning färgas i ett annat bad. Det är icke behöfligt att för hvarje fjäderlängd hafva en särskild spännram; tvärt om förslår en enda stor ram. Vid kortare fjädrar hjälper man sig nemligen medelst ett snöre, hvars ena ände bindes omkring pennröret och andra ände fastklämmas i ramen.

FEMTE KAPITLET.

Om torkning af rengjorda, så väl hvita som färgade plymer samt om deras dressering och krusning.

Sedan de rengjorda, blekta, hel- eller half-färgade, liksom äfven schatterade plymerna tvätats två eller tre gånger eller öfver hufvud så länge, att det dertill använda vattnet icke visar ens det ringaste spår af färg, låter man dem, utan att krama, afrinna. Då detta afrinnande fortskridit så långt, att de nätt och jemt äro våta eller mycket fuktiga, lägger man dem långs efter på ett rent, torrt bomullsskyrke, breder öfver dem den ena änden eller andra hälften deraf och pressar dem sedan med handen, ungefär så, som man trycker läskpapper på ett skrifvet ark. Efter denna ytliga torkning behöfva emellertid fjädrarna en fullständig sådan, hvilken dertill måste ske under oafbruten rörelse, på det dunen må stå fritt ut och fjädrarna återfå sitt naturliga utseende. Man fäster dem för detta ändamål med skaftet i messingsklämmare, som med sin undre del äro, på korta afstånd från hvar andra, inskrufvade i en vid pass 50 cm lång trävals af 10 till 12 cm:s diameter, på sådant sätt, att de bilda 6 eller 7 längdrader. Valsen sjelf är ut-

rustad med en vef och anbragt mellan två upp-
rättstående, 45 cm höga, 8 cm breda och 4 cm
tjocka ståndare, som äro intappade och fästa vid
de båda bredsidorna af ett tjockt plankstycke.
Uppställer man nu denna lilla maskin, sedan val-
sen besatts med fjädrar, i närheten af en varm
kakelugn, och valsen sättes i rask rörelse medelst
vefven, så blifva fjädrarna inom några minuter
fullkomligt torra. I brist på en dylik maskin
fäster man fjädrarna med skaften vid ett långt
streck, som man uppspönt i ett väl uppvärmdt
torkrum. Flere sådana streck förenar man i mid-
ten genom ett tvärs öfver bundet streck, hvars fria
ände man en längre tid drager af och an. Strec-
ken och de på dem hängande fjädrarna råka här-
igenom i svängning, torra under den samma
och återfå sålunda sin naturliga glans. Har man
endast få fjädrar under arbete, så fattar man
dem en i sänder i pennröret och svänger dem af
och an framför en eldad kakelugn, tills torkning
inträder.

Många plymfärgare lägga fjädrarna efter
färgningen, sköljningen och afrinnandet hvarftals
i en låda och öfverpudra dem med gips, taga
dem ännu fuktiga derur och svänga dem nu tor-
ra. Den sista återstoden gips aflägsnas med en
mjuk borste. Men i detta fall får, såsom t. ex.
vid svartfärgning förekommer, intet oljebad för-
ut bringas till användning.

Efter verkställd torkning plägar man med
händerna ingnida många fjädrar, förnämligast de
svartfärgade, med litet rent klöffett eller också

med olivolja (provenceolja) för att gifva dem glans, om denna icke redan under färgningen meddelats dem genom ett oljebad.

Då man slutat härmed, dresseras fjädrarna, så väl de hvita som de färgade. Denna operation består förnämligast deri, att man med handen utstryker fanet uppifrån nedåt för att utbreda dess strålar och gifva skaftet en rak riktning; att man derefter medelst en sax afklipper fanets ojemna delar, hvarvid man likväl måste förfara med mycken försigtighet, och sedan afskafver skaftet på undersidan medelst en glasbit för att göra det tunt och böjligt. Vid denna sista behandling lägges fjädern på en tjock pappskifva eller ett slätt bräde; glasbiten skäres bäst i form af en kvartcirkel, på det man må kunna hålla den i det spetsiga hörnet och skafva skaftet med den bågformiga sidan, utan att skada fanet.

På senare tiden har man vid dresseringen börjat använda s. k. imning. Denna tillgår sålunda. Man tager en panna, snarlik en kaffepanna, innehållande vatten och försedd med en på pipen anbragt stor, kupig stril. Sedan vattnet upphettats till kokning, förer man plymerna undan för undan öfver strilen, tills alla strålarne ligga jemna åt samma håll; derefter läggas plymerna å sido med afvigsidan ned, ofvanpå hvar andra.

Det sista arbetet vid beredningen af plymer är friseringen eller krusningen, som har till ändamål att återställa och föröka fanstrålarne naturliga krökningar, så att fjädrarna erhålla ett

behagligt, liksom lockigt utseende. Man åstadkommer detta vanligen derigenom, att man drager fanstrålarne mellan den högra handens tumme och en glatt, icke för hvass hornknif. För detta ändamål lägger man plymen, som skall krusas, mellan den venstra handens tumme och pekfinger, med afvigsidan mot flatan, samt afskiljer med hornknifven så många fanstrålar, man på en gång tycker sig kunna krusa. Dessa afskilda strålar hållas tätt invid skaftet med tummen och pekfingret, hvarefter de med knifven varsamt dragas uppåt öfver tummen. De färdigkrusade strålarne läggas derpå under den venstra handens pekfinger, och några nya tagas under arbete. Härmed fortsättes till toppen, då plymen lägges mellan pek- och långfingret med toppen inuti handen. Derefter skiljas de strålar, som skola krusas, ifrån de krusade genom att lägga de förstnämnda mellan pek- och långfingret, de senare mellan tummen och ringfingret, hvarefter man med knifven tager så många strålar, som skola krusas, samt drager dem med knifven längs ringfingret; sålunda fortsättes ända till slutet af fanet.

Stundom verkställes krusningen derigenom, att man pressar fanet mellan ett måttligt uppvärmdt, med en tyglapp noggrant afgnidet brännjern, som allt efter krusningens bredd måste vara mer eller mindre hvälfdt, i vissa fall äfven kan vara vågformigt. Äfven är att märka, att man icke gerna krusar dyra plymer för mycket, på det skönheten hos deras fanstrålar må fram-

träda dess mera; vid sämre sorter deremot användes krusning i högre grad, emedan deras fan derigenom synes fylligare, och man sålunda döljer deras medelmåttiga beskaffenhet.

Strutsplymer, som icke äro krusade, kallas plattplymer.

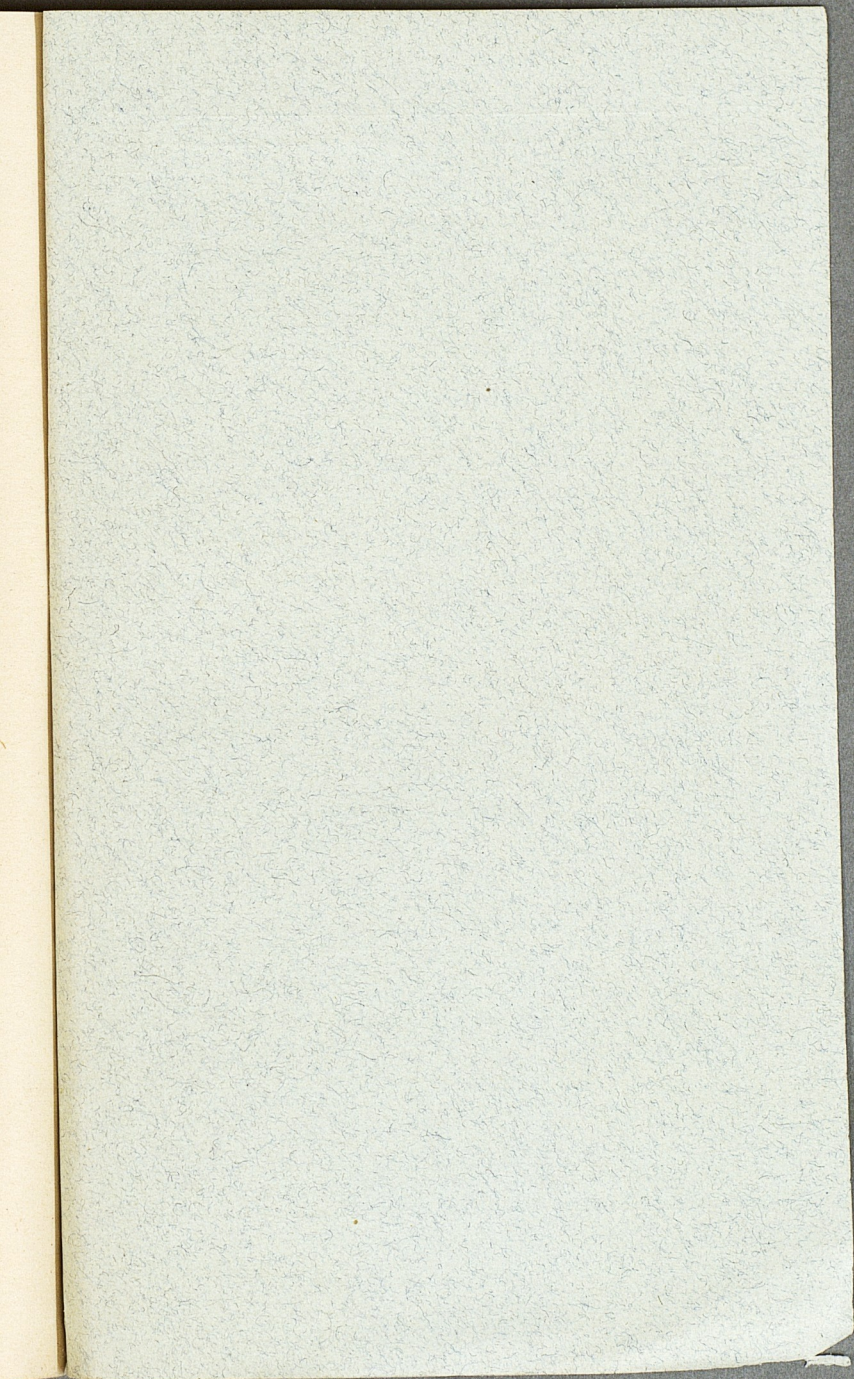
Slutligen meddelas till deras tjänst, som önska förskrifva oberedda plymer till förädling, att hos A. Jacobson und Sohn i Berlin, C, Kloster-gasse 44, finnes ett lager af alla slags oberedda struts- och tuppfjädrar, och likaledes hos Adolf Redmann i Berlin, NO, Frankfurterstrasse 11, ett lager af direkt från Kap importerade oberedda strutsfjädrar:

INNEHÅLL.

Kap.	Sid.
1. Om plymernas ursprung	3.
2. Om plymers rengöring och blekning samt sköning eller lasurering	18.
3. Om plymers helfärgning	23.
4. Om plymers färgning till hälften eller till en del samt om helfärgade plymers schattering och bronsering	42.
5. Om torkning af rengjorda, så väl hvita som färgade plymer samt om deras dressering och krusning	44.

INDEX

- 1. The primary purpose of the study is to determine the effect of the proposed changes on the overall system.
- 2. The secondary purpose is to identify the areas of the system that are most likely to be affected by the changes.
- 3. The tertiary purpose is to provide a basis for the development of a detailed plan of action.
- 4. The study will be conducted in a systematic and objective manner, and the results will be reported in a clear and concise manner.
- 5. The study will be completed by the end of the fiscal year, and the results will be used to guide the implementation of the proposed changes.

www.books2ebooks.eu